

Waarom fotografeer je als toch niemand komt helpen?

Dat is de titel van [een kleine fotoreportage op de NOS-site](#) met beelden van het dagelijks leven in Aleppo, die werden gemaakt door de fotograaf Fouad Hallak, gevlucht uit Syrië en via Turkije nu aangekomen in Nederland. Het is een selectie uit een collectie van maar liefst 20.000 foto's. Het artikel zegt hierbij:

“De belangrijkste reden dat Hallak is gevlucht, is dat de inwoners van Aleppo niet meer gefotografeerd wilden worden. Eind 2013 accepteerden ze zijn foto's nog. Maar toen niemand kwam helpen en de Verenigde Naties niet ingrepen om de bombardementen te stoppen, zagen veel inwoners het nut er niet meer van in.” Bij het zien van die reportage, dacht ik: die foto's zou je eigenlijk in de Obrechtkerk moeten kunnen tonen, terwijl je er liturgie bij viert, bij zingt en er misschien de voorbeden bij uitspreekt. Dat doen we niet: u kunt zelf die foto's digitaal beschouwen, en dan bedoel ik de term 'beschouwen' in de zin van het mysterieuze werkwoord 'contempleren'. De richting van die contemplatie zou ik dan als volgt willen beschrijven: 'In de hel van het verwoeste Aleppo toont zich soms de hemel op aarde; het 'gewone' opent daar het zicht op het Heilige'. Ofwel: 'in verwoeste stukken stad scheppen mensen uitzicht op de tempel'. Want ledere gewijde plaats heet in de klassieke oudheid 'templum': op die plaats komen hemel en aarde samen en daar wordt 'geschouwd', daar wordt het visioen gecontempleerd door de priester-schouwer. Dat is wat ons in de lezingen van deze zondag wordt aangereikt: het Visioen van het Verbond met Abram; en de schouw van het visionaire, het profetische gesprek op de berg Tabor over de Exodus, de Uittocht van Jezus in Jeruzalem.

Waar was dat dan in Aleppo, dat Visioen in die verwoeste stad? Drie foto's hebben mij geraakt. Een man die piano speelt, terwijl zijn geweer als het ware 'rust' tegen de piano. Er staat een partituur klaar, maar die lijkt hij niet te lezen. Waar hebben die pianoklanken zijn geest heengevoerd? Een tweede foto die een moderne verbeelding zou kunnen zijn van wat Abram zag: twee stralende pubers in een hoekje bezig met vuur in een ketel. Waar dromen zij van bij dat vuur? En op een derde foto staat een gesluisde vrouw(?) iets te roosteren, wát is niet duidelijk, maar er is héél véél rook. Abram zag een rokende oven en een vurige fakkel die tussen de stukken vlees doorging (Gen 15,17). Het was nacht. De jongens en de vrouw: ze zijn op klaarlichte dag bezig met een rokende oven en een vurige fakkel. Dromen zij van een belofte, zoals Abram die ontving,

namelijk dat zijn nakomelingen het land geschonken zouden krijgen van de ENE? “Bij zonsondergang viel Abram in een diepe slaap; hevige angst en duisternis overviel hem.” (Gen 15,12) De belofte van een gezegende toekomst gaat gepaard met diepe angst: klassiek geworden kenmerken van visionaire ervaringen: vreugde en angst wisselen elkaar af. Uit de hemel boven Aleppo vallen bommen; de hemel boven de straat wordt bepaald door doeken en stroomkabels: doeken tegen sluipschutters, kabels die met één generator zijn verbonden. Zijn daar nog sterren te zien, zodat mensen daar zoals Abram de sterren kunnen aanschouwen als teken van overvloedig nageslacht? “Abram geloofde de Heer en deze rekende hem dat als gerechtigheid aan.”(Gen 15,6). Het is een klassiek-theologisch zwaar geladen vers geworden. De uitleg ervan, theologie over de rechtvaardiging door het geloof, moet ‘visionaire wortels’ krijgen in de dagelijkse, mondiale realiteit van ‘oorlog en vrede’. De wortels van die uitleg moeten als ‘grond’ het daarop volgende vers hebben: “Ik ben de ENE die u uit Ur in Chaldea heb geleid om u dit land in bezit te geven.”(Gn 15,7) Dat is als het ware Exodus horen in Genesis: “Ik ben de HEER uw God, die u heeft weggeleid uit Egypte, het slavenhuis.” (Ex 20,2). ‘Geloven’ is een werkwoord: geloven maakt rechtvaardig, wanneer je het verhaal van de Uittocht, het wegtrekken uit iedere vorm van slavernij, méé voltrekt in je doen én laten! Het gróte Visioen van Gerechtigheid en Vrede, van Toekomst, krijgt gestalte op de verborgen plaatsen in deze wereld, in deze stad, waar mensen geloven, dat zij sámen aan toekomst kunnen bouwen. De concretisering daarvan ligt in het zogenaamde ‘kleine’: de hand die aan de ander wordt gereikt, zodat die niet op de grond blijft liggen, en dat is dan uiteraard ook de metafoor voor alle vormen van dienstbaarheid aan elkaar, diakonie heet dat, die bevrijdend werkt.

Het visionaire gesprek op de berg Tabor tussen Mozes, Elia en Jezus gaat over de exodus, zijn heengaan, die Jezus in Jeruzalem zou voltrekken (Lukas 9,31). Er wordt ons over verteld vanuit het perspectief van de schouwer Petrus, die er zo vol van is, dat hij drie tenten wil bouwen, waar deze grote Drie in zouden kunnen verblijven, maar hij wist niet wat hij zei. Dan overschaduwde een wolk de drie leerlingen en werden zij door angst bevangen. Ze zijn als het ware binnen gegaan in ‘The Cloud of Unknowing’, ‘de wolk van niet-weten’, de titel van een Engels mystiek geschrift uit de 14^e eeuw. Het is de weg van het vergeten van de bijzaken en steeds meer ‘open’ worden voor het zoeken naar wat er toe doet in de relatie met de eigen Kern van het bestaan. Het boek spreekt over de wijze

van bidden die kernachtige zoekers eigen is. Wie in nood is, gebruikt niet veel woorden om hulp te vragen: hij schreeuwt 'help' of 'brand'. EEN lettergreep is al voldoende om de angst te verwoorden. Een kort gebed dringt door tot de hemel, zegt de Schrift (Sir 35,21). Het is in die wolk-van-niet-weten dat er in het evangeliieverhaal ('Story' en géén 'History') een Stem klinkt, die vraagt om te leren luisteren naar de uitgekozen Zoon van de ENE. In zijn levensverhaal wordt op unieke wijze het Verhaal van de Uittocht opnieuw zichtbaar, maar alleen voor wie er met de 'contemplatieve ogen van het geloof' naar wil kijken, dat is: er beschouwend naar wil luisteren. Bevrijding uit het slavenhuis van oorlog en onderdrukking, bevrijding uit armoede, isolement en wanhoop voltrekt zich langs de weg van ánders leren kijken en luisteren. Dan wordt het mogelijk om de Stem van de Ene te horen in het levensverhaal van de mens tegenover je. In de vorm van nog een andere metafoor: 'In het zien van en het met aandacht beluisteren van de 'brokstukken', de fragmenten van het levensverhaal van de ander, gaat als het ware de Vlam op van het Verbond': je laat die ander niet zomaar terugvallen in de eigen sores, maar komt tot de ontdekking in geloof, dat je SAMEN moet wegtrekken uit het concrete slavenhuis. Het luisteren naar de 'ziel van de ander' verplicht en is niet vrijblijvend!

'Waarom fotografeer je als toch niemand komt helpen?' Die vraag roept in de context van deze viering de vraag op: 'Waarom zou je bidden als toch niemand komt helpen?'. Jurjen Beumer, oprichter van het Oecumenisch Diakonaal Centrum 'Stem in de Stad' te Haarlem citeert in zijn boekje 'Bidden. Het meest intieme gesprek' uit de werken van Dietrich Bonhoeffer (p.98-99). Die schreef:

"Waar de ochtendnevels der droombeelden verdwijnen, daar breekt de heldere dag van de christelijke gemeenschap aan." Zijn visioen klinkt door in één van zijn brieven: "Ons christen-zijn zal vandaag slechts in tweeërlei bestaan: in het bidden en in het doen van wat recht is onder de mensen. Alle denken, spreken en organiseren in de dingen van het christendom moeten opnieuw geboren worden uit dit bidden en uit dit doen." Bidden in de visie van Beumer in navolging van Bonhoeffer is 'onthechten': we leren in het gebed met de woorden van de Schriften de mechanismen van valse messiassen doorzien. Waarachtig gebed doet ontwaken uit de slaap en confronteert met de realiteit, die zó scherp, in één moment voor de ogen komt te staan als een foto kan zijn.

dr.Frans Vervooren ocd, Obrechtkerk Amsterdam, 21 februari 2016.